

Zbirka stare i rijetke građe u knjižnom fondu Sveučilišne knjižnice Rijeka

---

Lubiana, Orietta

Source / Izvornik: **Hrvatska revija, 2020, XX, 43 - 47**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:188:325732>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka Library - SVKRI
Repository](#)

mne zastupljenosti i loših prijevoda svojih pjesnika, gdje kritičara napose smeta prevoditelj izbor Prešernove *Vrbe* koju pogrešno drži pjesmom lokalna značenja (Tomišek 1905: 440–441).

U pionirskom poslu prevodenja stranih djela na hrvatski štokavski jezik pokazao je Trnski inovativnost stilotvorne i stihotvorne prilagodbe izvornim djelima. Prevodilačko umijeće priznali su mu i visoko ocijenili Šenoa, Tomić, Pašarić, Šrepel i Milaković, a sredinom XX. stoljeća pridružio im se respektabilni Barac, koji Trnskoga svrstava među najplodnije hrvatske prevoditelje, i to takve koji najviše dotjeruju svoje prijevode, pretjerujući katkad na vlastitu štetu u jezičnoj perfekciji i čistunstvu. Tako je, misli Barac, pogriješio kad je u drugom izdanju Puškinova *Evgenija Onjegina* razigranost stopa iz prvoga prijevoda zamijenio dosljednim trohejskim stopama (Barac 1960: 194–195). Barca će ciljanim ekspertizama slijediti i s aspekta svojih specijalističkih područja valorizirati noviji istraživači, Gavrin, Škreb i Badalić. Tako se dogodilo da se o prevoditelju Trnskom hrvatska znanost dokazala, dok je književnik Trnski u hrvatskoj književnoj povijesti gotovo nevidljiv, a pogotovo njegova idejna i djelotvorna sveprisutnost u XIX. stoljeću.

Zato je pozornosti vrijedan nedavno u »Vijencu« objavljen članak Tatjana Jurić, koja se bavi pitanjima zašto je Trnski i kako preveo Tennysonovu pjesmu *Mariane*, te kakvu poruku tim prijevodom šalje 1874. godine u povijesno prekretničkom trenutku nagodbene hrvatske zbilje? Odgovarajući na ta pitanja, otkriva autorica u Trnskome hrvatskoga Tennysona koji se izborom autora i pjesme, ali i versifikacijom i stilom prijevoda poslužio »kako bi domislio moderni hrvatski jezik kao politički instrument, te književnost kao njegovu temeljnu modernu instituciju« (Jukić 2020). A zapravo uzevši, cijeloga života Trnski i nije činio drugo nego djelima i djelovanjem pridonosio preobrazbi hrvatskoga naroda u modernu europsku naciju. Zasad se čini da prijevodi otkrivaju zamašnost i temeljitost njegovih nastojanja bolje od izvornih djela, no to se samo čini jer je ideja prosvijećene i uljudene hrvatske nacije i njezin prosperitet konstantna i neiscrpna tema u svim njegovim djelima, od lirskih pjesama i epova do pripovijedaka, drama, putopisa i publicistike. I zato ga treba istraživački potanko čitati i proučavati, tako kako su čitani i proučeni najzaslužniji hrvatski preporoditelji, Kukuljević, Preradović i Mažuranić. Tek ćemo tada osvijestiti koliko nas je Ivan Trnski zadužio – izvornim djelima, prevodenjem i neumornim kulturnim aktivizmom – a samo bi i jedno od toga dostajalo za trajno pamćenje. ■

Literatura

Andrić, Nikola: *Pod apsolutizmom*, Matica hrvatska, Zagreb, 1906.
Badalić, Josip: Ruski pisci u hrvatskoj književnosti, u knjizi *Rusko-hrvatske književne studije*, Liber, Zagreb, 1972.
Babić, Ivan i dr. (prir.): Aleksandar Puškin, *Pjesme, Bajke, Drame*, Hum naklada, Zagreb, 2002.
Barac, Antun: *Književnost pedesetih i šezdesetih godina*, Zagreb, 1960.
Bauer, Ludwig: *Toranj kiselih jabuka*, Fraktura, Zagreb, 2013.
Brešić, Vinko (prir.): Časopis »Neven« i »Jadranske vile«, Poseban

otisak *Kronike Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU*, Zagreb, 2004.

Flaker, Aleksandar: Hrvatska književnost unutar evropskih književnosti u devetnaestom i dvadesetom stoljeću, u zborniku *Hrvatska književnost prema evropskim književnostima od narodnog prepoda k našim danima*, Zagreb, 1970.

Gavrin, Mira: Pjesništvo narodnog prepoda u odnosu na njemačko i austrijsko pjesništvo, u zborniku *Hrvatska književnost prema evropskim književnostima od narodnog prepoda k našim danima*, Zagreb, 1970.

HE – *Hrvatska enciklopedija*, 9, Leksikografski zavod Miroslav Krleža [2007], str. 110–111.

Hećimović, Branko (prir.): *Repertoar hrvatskih kazališta 1840–1860–1980*, Knjiga prva, Globus – Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1990., str. 47, 51, 54–55, 59–60, 63, 72–73, 75, 77–79, 81, 101, 185–186, 188, 194–195, 200, 534, 543.

Jukić, Tatjana: *O Trnskijevu prijevodu Tennysonove Mariane u Viencu*, »Vijenac«, br. 675, Zagreb, 16. siječnja 2020.

Karpatsky, Dušan: *Češka književnost*, u knjizi *Povijest svjetske književnosti*, 7, Liber – Mladost, Zagreb, 1875.

Lugarić, Danijela: Puškin, Aleksandr Sergejevič, *Hrvatska književna enciklopedija*, 3, Leksikografski zavod Miroslav Krleža [Zagreb, 2011], str. 506–507.

Milaković, Josip: *Trnski, Spomen na književnu 70-godišnjicu (1837.–1907.)*, Tiskom i nakladom Daniela A. Kajona, Sarajevo, 1907.

P–ć [Pašarić, Josip]: *Dva prijevoda Shakespeareova »Othela«*, »Vijenac«, XV, br. 33, str. 537–539; br. 35, str. 575–576; Zagreb, 18. kolovoza i 1. rujna 1883.

Šenoa, August: *Izbor dramatičnih djela iz repertoira nar. hrvatskog kazališta*, Svezak I., Uprava kazališna Vladinim troškom, Zagreb, 1872.

Škreb, Zdenko: *Šenoa i njegovo doba prema njemačkoj književnosti (1860–1881)*, u zborniku *Hrvatska književnost prema evropskim književnostima od narodnog prepoda k našim danima*, Zagreb, 1970.

Š. [Šrepel, Milivoj]: *Rad Ivana Trnskoga u »Viencu«*, »Vijenac«, XIX, br. 18, str. 284–287, Zagreb, 1. svibnja 1887.

Šrepel, Milivoj: *O književnom radu I. Trnskoga*, »Vijenac«, XXXI, br. 18, str. 287, Zagreb, 6. svibnja 1899.

Tomišek, Josip: *Iz slavenske rodbine*, Pjesme, Preveo ih Ivan Trnski, U Zagrebu 1904., »Ljubljanski zvon«, XXV, br. 7, str. 440–441, Ljubljana, 1905.

Trnski, Ivan: *Kony Kosciuskov*, »Danica«, I, br. 14, str. 56, Zagreb, 18. travnja 1835.

Isti: *Sve za domovinu*, »Danica«, III, br. 3, str. 11–12, Zagreb, 21. siječnja 1837.

Isti: *Aleksandar Puškin*, »Neven«, III, br. 42, str. 660–665; br. 43, str. 680–684; br. 44, str. 698–700; Zagreb, 1854.

Isti (prev.): *Kraljodvorski rukopis / Rukopis kraljodvorski* [Drugo izdanje], Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja, U Zagrebu 1854.

Isti: *O našem stihotvorstvu*, »Vijenac«, VI, br. 31, str. 490–493; br. 32, str. 504–506; br. 33, str. 520–522; br. 34, str. 536–538; br. 35, str. 551–554; Zagreb, 1874.

Isti (prev.): Aleksander S. Puškin, *Evgenij Onegin*, Roman u stihovih, Naklada »Matice hrvatske«, Zagreb, 1881.

Isti (prev.): *Iz slavenske rodbine, Pjesme*, Zabavna knjižnica Matice hrvatske, Zagreb, 1904.

ORIIETTA LUBIANA

Zbirka stare i rijetke građe u knjižnom fondu Sveučilišne knjižnice Rijeka

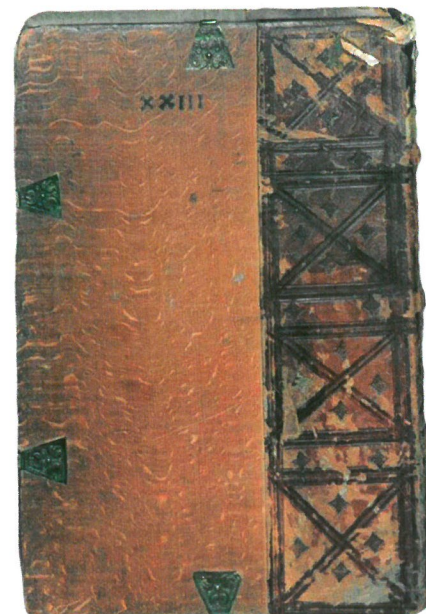
Zbirka *Biblioteca Civica*

Tijekom gotovo četiristogodišnjeg postojanja, od svoga nastanka 23. studenoga 1627. godine, kada isusovci u Rijeci osnivaju kolegij i gimnaziju i njoj pripadajuću knjižnicu, Sveučilišna knjižnica, najstarija riječka kulturna i obrazovna ustanova, stjecala je, čuvala i baštinila iznimno vrijednu građu. Ona predstavlja jednu od temeljnih vrijednosti riječke kulturne baštine, čuva kontinuitet riječkoga kulturnog identiteta i višestruko je vrijedan izvor za izučavanje povijesti grada Rijeke i kvarnerskoga kraja. Zaštićeno je pokretno kulturno dobro Republike Hrvatske još od 1969. godine.

Ovaj baštinski fond i posebno čuvan dio knjižnog fonda Sveučilišne knjižnice sakupljen je u *Zbirci stare i rijetke građe*, a obuhvaća primjerke stare i rijetke knjige tiskane do početka 17. stoljeća (u knjižničarstvu nazvane *rara*), i izdanja tiskana završno s 1947. godinom.

Zbirka stare i rijetke građe sastoji se od dviju većih podzbirki: *Bibliotece Civice* i *Povijesne zbirke*, a kao njezin najstariji i najvrjedniji dio svakako treba izdvojiti *21 naslov inkunabula* (knjiga tiskanih u prvim stoljećima tiskarstva, od 1455. do 1500. godine), koje su digitalizirane i korisnicima dostupne na poveznici <http://libraries.uniri.hr/bib/67/>

Inkunabule, glagoljske knjige, rukopisi te ostale vrijedne i rijetke knjige izdvojene su s polica i smještene u sefove Sveučilišne knjižnice.

Inkunabule

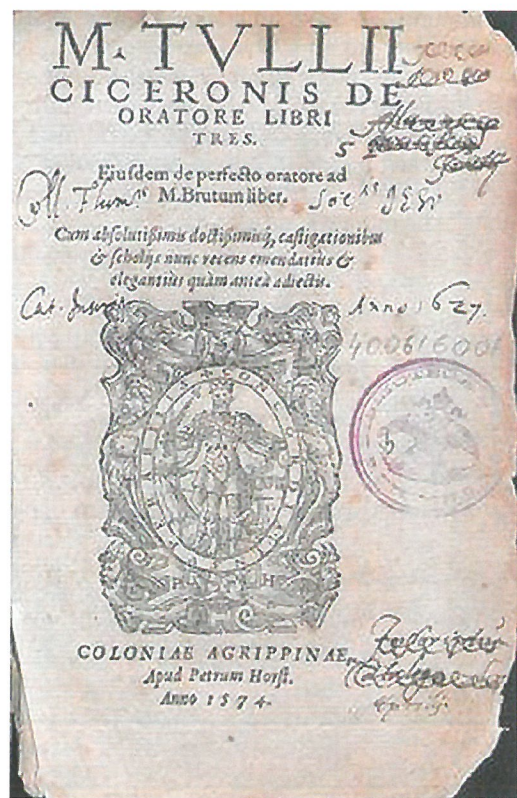

Grofica Ursula Thonhausen daruje riječkom Zavodu posjede Veprinac, Kastav i Mošćenice, uz bogate novčane donacije za izgradnju kolegija, crkve i seminara.

Isusovačka gimnazija u Rijeci, u koju se upisuje 150 učenika, svečano je otvorena na Svetu Ceciliju, 22. studenoga 1627. godine. Do 1633. godine gimnazija ima svih šest razreda, pa car Ferdinand II. u svojoj povelji od 31. srpnja 1633. riječkoj isusovačkoj gimnaziji daje povlastice i prava kojima se ona izjednačuje s akademijama i sveučilištima u Grazu, Beču i drugdje u Europi. Nakon gotovo sto godina od otvorenja gimnazije, otvaraju se i fakulteti: studij Filozofije započinje nastavu 1726. godine sa 49 polaznika (slušača), a dvije godine kasnije i Teološki s 29 polaznika.

Konstitucije Družbe Isusove u četvrtom dijelu propisuju sljedeće: *Ako je moguće, neka u kolegijima bude zajednička knjižnica. Ključ od nje neka se preda onima koji ga po rektoru sudu moraju imati. Usto, svatko će kod sebe imati knjige koje su mu potrebne.*

Ex libris (lat. iz knjiga, *ex libris meis*), oznaka vlasništva na knjizi, izraz koji se kao otisnuti natpis stavlja na knjige, najčešće na unutarnju ili vanjsku stranu korica ili na naslovnu stranicu kao oznaka vlasništva; rađen rukom, otisnut žigom ili umnožen na posebnom listu kao naljepnica. Rukopisni ekslibrisi najviše se cijene, jer se iz njih saznaje koja je osoba napisala posvetu ili kome je knjiga posvećena i darovana, iako veliku vrijednost imaju i pečatni. Uz natpis *ex libris* najčešće stoje ime i prezime ili inicijali vlasnika, monogram, grb vlasnika s geslom, crtež njegova portreta ili koji drugi heraldički ili alegorijski crtež. Ekslibris se javlja s pojavom tiskane knjige, kao zaštita od krađe. Danas je u uporabi kroatizirani oblik imenice – ekslibris.

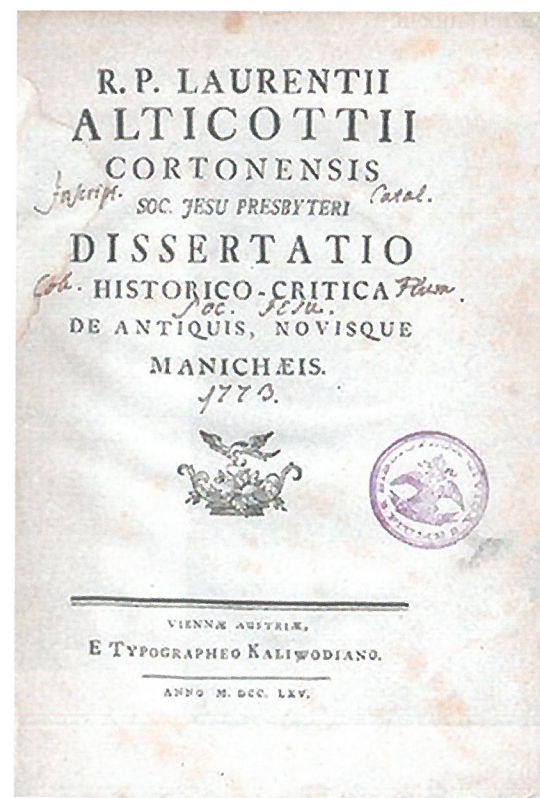
Najstariji pronađeni ekslibris iz 1627. godine

Navedeno upućuje na podatak da se istovremeno s početkom nastave osniva i knjižnica u kojoj se knjige inventariziraju, a na naslovnoj stranici knjiga upisuju ekslibrisi s nazivom kolegija i godinom upisa u katalog/inventar.

Isusovačka knjižnica u sklopu novoosnovanoga kolegija i gimnazije u Rijeci djelovala je daljnjih 146 godina. Popis isusovačke knjižnice, koji su 1777. godine izradili gradski vijećnik Luigi de Orlando i riječki odvjetnik Anselmo Nepomuceno Peri, sadržavao je 2570 svezaka. Knjige su popisane u jedanaest stručnih skupina, onako kako su se nalazile na policama kolegijske knjižnice. U skupini *Libri delle Congregazioni* popisane su knjige koje su pripadale različitim kongregacijama u Rijeci: Brašćini Svetoga Križa, Marijinoj kongregaciji od Sedam Žalosti, Kongregaciji Svjetla Marijina i Kongregaciji od Pohoda Marijina.

Danas je u Sveučilišnoj knjižnici Rijeka sačuvano oko 1500 knjiga riječkoga kolegija, što je iznimna rijetkost, budući da su nakon ukinuća isusovačkog reda 1773. godine isusovačke knjižnice preseljavane iz mjesta u kojima su djelovale, a njihovi su se dijelovi spajali s fondovima drugih knjižnica. Riječka isusovačka knjižnica je nakon više od 390 godina ostala u gradu u kojem je nastala i to u središnjoj knjižnici gradskoga visokog učilišta. Osim što knjige u ovoj zbirci svjedoče o povijesti Rijeke i počecima visokog obrazovanja u gradu, sama je zbirka golemo materijalno i kulturno bogatstvo i temelj je knjižnog fonda Sveučilišne knjižnice. Svjetski kulturni značaj daje joj činjenica da sadrži 14 naslova inkunabula i 145 naslova knjiga 16. stoljeća, koje su po svjetskim standardima elitni dio kategorije stara i rijetka knjiga (tzv. *rara*).

U zbirci knjiga riječkoga isusovačkoga kolegija najstariji pronađeni rukopisni zapis je iz 1627. godine, a knjižnica se obogaćivala novim naslovima za obrazovne i pastoralne potrebe sve do ukinuća isusovačkog reda 1773., o čemu svjedoči ekslibris iz te godine. Prilikom zatvaranja isusovačke knjižnice 1773. godine načinjena je »inventarna knjiga«, koja se čuva u Državnom arhivu u Rijeci.

Ekslibris iz 1773. koji svjedoči o ukinuću isusovačkog reda

Nautička knjižnica

Fondu isusovačke knjižnice priključena je nautička knjižnica, u kojoj se nalaze knjige koje je osnivač prve javne nautičke škole u Rijeci, isusovac Franjo Ksaver Orlando (Rijeka, 7. XII. 1723 – 23. X. 1784), nabavljao za riječku nautičku školu.

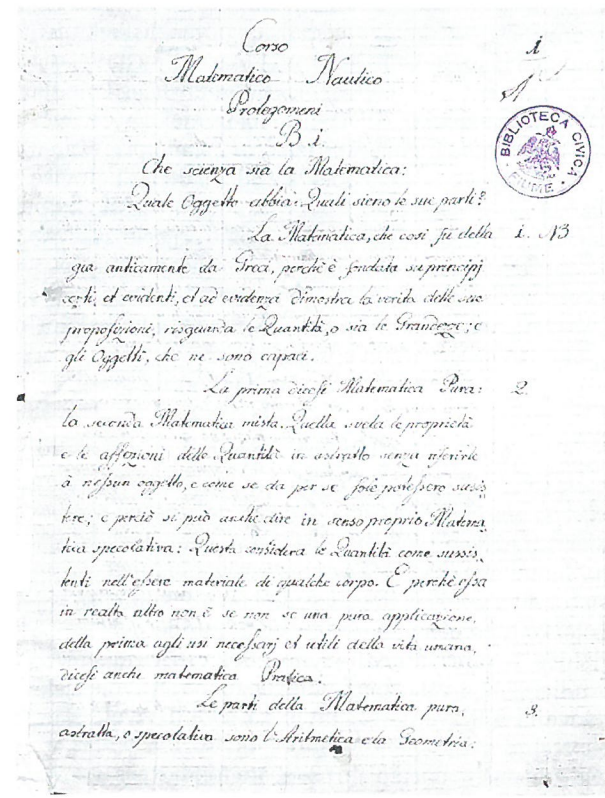
Državna škola za matematiku i nautiku u Trstu započela je s radom 10. lipnja 1754., odredbom carice Marije Terezije. Bila je to prva javna nautička škola na Jadranu, i među prve tri (Marseille 1728. i Hamburg 1749) u Europi, a pohadao ju je 21 učenik. Škola je djelovala pri tršćanskom isusovačkom kolegiju, a osnovao ju je i vodio Riječanin Franjo Ksaver Orlando. Nakon ukinuća tršćanske škole otac Orlando vraća se u rodni grad, gdje 1773. u ovdajšnjoj gimnaziji osniva prvu javnu nautičku školu u Rijeci i predaje matematiku, nautiku i dvostruko knjigovodstvo. Iz Trsta je donio *svu školsku knjižnicu i pomagala*.

Dvogodišnji *Corso Nautico* u Rijeci održavao se do 1784. godine, kada otac Orlando umire, a studij se, zajedno s instrumentima i većim dijelom knjiga, vraća natrag u Trst. Škola je u Rijeci ponovno otvorena 1809. godine.

Knjige oca Orlando čuvaju se u Tehničko-nautičkom institutu u Trstu, a one koje se nalaze u baštinskom fondu Sveučilišne knjižnice potječu od onih knjiga koje je otac Orlando kupovao za nautički tečaj u Rijeci i svjedoče o počecima školovanja pomoraca u gradu.

Knjige nemaju rukopisnog ekslibrisa, ali su identificirane na temelju prijepisa popisa knjiga iz 1783., koji je pohranjen u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.

Osim toga u baštinskom fondu Sveučilišne knjižnice čuva se i jedan stari rukopis koji sadrži predavanja oca Orlando, naslova *Corso Matematico-Nautico* iz 1783. godine, koji je zabilježio jedan od njegovih riječkih učenika (čitljiv i uredan, na 322 stranice, veličine 23 x 31 cm, ali bez imena pisca) i vjerojatno je da je to zapravo tekst oca Orlando. Prema tim rukopisnim udžbenicima desetljećima se održavala nastava nautike u Trstu i Rijeci.

Rukopis predavanja oca Franje Orlando

Današnji smještaj isusovačke knjižnice u Sveučilišnoj knjižnici

Knjige oca Orlando u baštinskom fondu Sveučilišne knjižnice jedne su od onih koje su autentični, opipljivi dokaz kulturnog stvaranja Rijeke u sedamnaestom i osamnaestom stoljeću.

Inventar isusovačke kolegijske knjižnice može se pretražiti na poveznici: <https://www.svkri.uniri.hr/digitalno/collections/show/10>

Knjižnice Benzoni i Marotti

Riječki patriciji Giulio de Benzoni (1779) i Giuseppe Marotti (1780) daruju gradu velik broj iznimno vrijednih knjiga iz svojih privatnih knjižnica, uz uvjet da te knjige budu pristupačne korisnicima, dakle da budu javne knjižnice, a Benzoni želi da se njegovim knjigama mogu služiti on i njegovi rođaci. Potkraj 1782. godine spojene su isusovačka, nautička i knjižnice Benzoni-Marotti u Gradsko-gimnazijsku knjižnicu s javno dostupnim fondom, *ad usum publicum*, kao što je bilo zahtijevano u donacijama. Knjižnica je bila smještena (uz povremene selidbe uvjetovane ratnim zbivanjima) u prostorije u zgradi bivšeg isusovačkog sjemeništa (seminara).

Kao značajni donatori spominju se i drugi riječki znameniti građani i patriciji: Luigi de Perletti, kanonik Franjo Matejčić, Carlo Poglayen, Giovanni Kobler, Tomaso Gelletich, barun Michele Ricci i ostali. Tako stvorena knjižnica bila je javna, iako nije posve jasno koliko javna, tj. koliko su se njome mogli služiti građani (u nekim aktima nalazi se naziv *publica biblioteca*). Prvi knjižničar te javne knjižnice bio je Michele Antonio de Zanchi, a njegov pomoćnik Aldobrando de Munier.

Trgovačka obitelj Benzoni doselila se u Rijeku iz Cremona oko 1650. godine. S vremenom je stekla građanstvo, a 1720. dobila i plemićki naslov. Potomak te obitelji, Giulio de Benzoni (1732–1798), darovao je 1779. godine gradu Rijeci obiteljsku knjižnicu koja je sadržavala 900 svezaka, a nalazila se u obiteljskoj palači na Trgu Grivica u riječkom Starom gradu. Dokument o tom darovanju čuva se u riječkom Državnom arhivu, a darovane knjige pripadale su njegovu stricu, Giovanniju Antoniju Benzoni, arhidakonu, poslije i senjsko-modruškom biskupu (1731–1745). Na naslovnoj stranici nose rukom pisanu bilješku: *A Julio de Benzoni S.E.I.E., et Reg. Assessore Guberniali dono datus Magnifico Publico Fluminensi, anno 1779*. Na poledini naslovne stranice nekih njegovih knjiga, ispod obiteljskoga grba, nalazi se *ex libris I.A.D. Benzoni R.I. Eques Arcidiac. Mod. et Canonic. Flum.*

Prema riječkom povjesničaru Giovanniju Kobleru, 4. veljače 1779. barun Giuseppe Marotti nudi gradu Rijeci donaciju svoje privatne knjižnice s katalogom. Kapetansko vijeće 23. prosinca donaciju prihvaća, a 1780. godine gradu je barun Marotti i službeno darovao iznimno vrijednu obiteljsku knjižnicu od 1382 sveska. Te knjige imaju ekslibris s grbom obitelji i natpisom *Nil sine Deo. Georg. Xav. de Marotti. Equis. peten. Praep. Rudolpasi 1731*

Giuseppe Marotti potječe od obitelji koja se javlja u Voloskom 1570. godine, a rođen je u Rijeci, gdje je i umro 1786. godine. Giorgio Francesco Marotti, čiji se ekslibris nalazi na knjigama, bio je prastric Giuseppea Marottija, isusovac i učitelj sina cara Karla VI., a od 1714. biskup u Pedeni. Umro je u Rijeci 1740. godine.

Od sredine 19. stoljeća u gradu jačaju sukobi između Hrvata i Talijana, pa je gimnazija, u kojoj se nastava od školske godine 1848/1849. počinje održavati na hrvatskom jeziku, izložena sve većim pritiscima gradske uprave da vrati dio knjižnice koji pripada gradu, a to su isusovački dio fonda i donacije Benzoni-Marotti. Pregovori su započeli 1875., a okončali 26. studenog 1881. godine, kada su knjige Gradsko-gimnazijske knjižnice službeno predane gradu Rijeci.

Biblioteca Civica, nastala kao riječka gradska knjižnica, čiji se cjelovito sačuvan knjižni fond (37.000 svezaka i oko 13.000 jedinica građe, odnosno 10.000 naslova, od čega je sedamdeset posto stara i rijetka građa – *rara*) danas nalazi u Sveučilišnoj knjižnici, započela je s radom 5. prosinca 1892. godine. Prvi knjižničar bio je profesor Arturo Dalmartello, a gradu su mogli posuđivati svi građani.

Od 1922. do 1948. izrađeni su i vođeni katalozi na listićima na talijanskom jeziku, prema pravilima Središnje nacionalne knjižnice u Firenci. Knjižnica je time u cijelosti sređena, a izrađeni su abecedni i predmetni katalog u obliku knjižica. Nažalost, prije tridesetak godina nestala su dva svešćića predmetnoga kataloga, *Fiume i Magyar*, čime je puno izgubljeno, s obzirom na to da su oni jedini putokaz i vodič kroz naslove fonda *Bibliotece Civice*.

Za vrijeme Drugoga svjetskog rata vrijedne knjige su u sanducima spremljene u općinsku zgradu u Mošćenice, a

Inkunabula iz osobne knjižnice Benzoni

Originalni katalog Bibliotece Civice pohranjen u Sveučilišnoj knjižnici

nakon rata su vraćene u knjižnicu. U rujnu 1944., po njemačkom vojnom nalogu, preostale knjige preseljene su u spremište u zgradu tadašnje ženske škole *Emma Brentari* na adresi Dolac 1, na kojoj se Sveučilišna knjižnica i danas nalazi.

Bibliotece Civice s cjelokupnim fondom, katalozima na talijanskom jeziku i inventarnim knjigama preuzela je nakon Drugoga svjetskog rata novoosnovana knjižnica, koja se otvara za javnost 15. listopada 1945. godine, a 27. listopada 1948. postaje Naučna biblioteka.

Katalog *Bibliotece Civice* (autorski i predmetni) danas je digitaliziran i dostupan za pretraživanje na poveznici <https://www.svkri.uniri.hr/katalog/default.htm>

Osim fonda stare isusovačke knjižnice osnovane 1627., nautičke knjižnice, zatim javne Gradsko-gimnazijske knjižnice, kao i donacija obitelji de Benzoni i Marotti, sastavni dio *Biblioteke Civice* je i zavičajna zbirka *Fluminensia*, koja sadrži građu koja je tiskana u Rijeci ili govori o njoj. Ta je zavičajna građa pronađena u *Povijesnoj zbirci* i izdana pretežno u Rijeci u razdoblju od druge polovice 19. do druge polovice 20. stoljeća, a dragocjen je knjižnični izvor potreban za dublja i preciznija istraživanja raznih aspekata riječke regionalne zavičajnosti. Popisano je tristotinjak zavičajnih naslova, od čega njih sedamdeset ne nalazimo u postojećim zavičajnim zbirka Sveučilišne knjižnice, pa ni u online katalozima većih knjižnica susjednih europskih država.

Povijesna zbirka

Povijesna zbirka druga je podzbirka baštinskog fonda Sveučilišne knjižnice. U njoj se nalazi građa koju je tadašnja Naučna biblioteka preuzela nakon osnivanja 1948. godine, a to su fondovi povijesnih privatnih i javnih knjižnica koje su na riječkom području nastajale od 17. stoljeća. Neke od tih knjižnica, bilo privatne ili javne, zbog različitih su razloga ili izmijenjene ili su promijenile ulogu, pa su svoje cjelovite fondove ili njihove najvrjednije naslove darivale Naučnoj biblioteci.

Na taj način nastao je poseban fond stare i vrijedne knjižnične građe, *Povijesna zbirka*, koji se sastoji od knjižnične građe nastale ili korištene na području Rijeke tijekom

proteklih stoljeća, a čiji sadržaj odražava povijest, interese i kulturu njegovih stanovnika, ali i onih koji su se ovdje doseljavali iz raznih krajeva tadašnje Europe. Popisivanje te građe započelo je 2006. godine kroz projekt *Očuvanje europske knjižnične baštine u Sveučilišnoj knjižnici Rijeka kroz izgradnju Povijesne zbirke*, a kontinuirano traje njezina puna formalna i stručna obrada.

Projekti i izložbe kojima je predstavljen dio baštinske građe

Sveučilišna knjižnica dio je bogate građe baštinske zbirke predstavila javnosti kroz nekoliko različitih projekata i izložbi, od kojih izdvajamo:

Projekt *Očuvanje europske knjižnične baštine u Sveučilišnoj knjižnici Rijeka kroz izgradnju Povijesne zbirke* započeo je 2006. sustavnim popisivanjem baštinske građe, a kao njegov rezultat priređena je izložba *Novi život povijesnih riječkih knjižnica – knjige 16. stoljeća*, kojom prilikom je izloženo 76 naslova najraznovrsnije tematike. Knjige su tiskane u razdoblju od 1521. do 1600. godine u raznim europskim gradovima, svim tadašnjim velikim tiskarskim središtima, kao što su bili Venecija, Köln, London, Basel, Pariz, Lyon, Wittenberg, Frankfurt, Antwerpen i Rim. U to je vrijeme u Rijeci i biskup Šimun Kožičić Benja pokrenuo svoju znamenitu glagoljsku tiskaru (1530), a grad dobiva i statut. Knjige su čitali ne samo svećenici i redovnici nego i riječki plemići, trgovci, odvjetnici, liječnici, notari i *magistri*, o čemu svjedoče brojni ekslibrisi i usputne zabilješke pronađeni u knjigama.

Sveučilišna knjižnica u Rijeci inače posjeduje 412 naslova knjiga XVI. stoljeća, od kojih se najveći broj nalazi u fondu *Bibliotece Civice*. Nakon Drugoga svjetskog rata knjižnica kupnjom ili darom dolazi u posjed još stotinjak naslova knjiga XVI. stoljeća. Dio je pohranjen u sefovima (signatura R...), a dio je dobio posebnu signaturu R-16.

Svi naslovi katalogizirani su u skladu s međunarodnim standardom za obradu stare i rijetke knjige i dostupni na internetu. Kataložna obrada stare i rijetke građe ima jednu posebnost – opis samog primjerka, koji uključuje: ekslibrise vlasnika (rukopisne ili tiskane), oštećenja, opis uveza, posvete, pečate, odnosno dijelove koji opisuju »osobnu« povijest knjige. Posebno je značajno da su naslovi pretraživi i preko bivših vlasnika, pa tako na vrlo jednostavan način možemo doći do podatka koje su knjige bile u posjedu Isusovačkoga kolegija, koje su dar obitelji Benzoni, Marotti, Maylender ili neke druge obitelji koja je donacijama prisutna u stvaranju toga vrijednog fonda.

Izložba se može pogledati na linku: <https://svkri.uniri.hr/images/zbirke/katalog.pdf>

Izložba *Fluminensia* Povijesne zbirke

Izložbom *Fluminensia* Povijesne zbirke zaokružena je prva faza projekta *Očuvanje europske knjižnične baštine u Sveučilišnoj knjižnici Rijeka kroz izgradnju Povijesne zbirke*, kojom je dotad neistraženi fond starije građe knjižnice postao dostupan javnosti.

Izloženim naslovima, koji se na ovaj ili onaj način odnose na grad Rijeku, obuhvaćena su razna područja ljudske djelatnosti – od obrazovanja, medicine, javne administracije do umjetnosti, i što je zanimljivo, na trima jezicima: talijanskome, mađarskom i njemačkom (ali ne i na hrvatskom), iz čega se može pretpostaviti da je izdavačka ponuda u Rijeci,

u tih stotinu godina vremenskoga raspona koji te knjige pokrivaju, bila bogata i raznovrsna.

Digitalni katalog izložbe dostupan je na poveznici: <https://www.svkri.uniri.hr/images/Fiume/Adriatica.htm>

Izložba *Luppis i Whitehead – građani Rijeke, građani svijeta*

Izložbom publikacija *Luppis i Whitehead – građani Rijeke, građani svijeta* iz svog baštinskog fonda Sveučilišna knjižnica uključila se u obilježavanje 150. obljetnice izuma torpeda i u Sedmu međunarodnu konferenciju o industrijskoj baštini, održanu u Rijeci od 19. do 21. svibnja 2016. godine.

Kroz izloženu građu ostvaren je pokušaj simulacije osobnih riječkih knjižnica Ivana (Giovannija) Luppisa i Roberta Whiteheada predstavljanjem izbora knjiga, časopisa i novina dostupnih u Rijeci u njihovo vrijeme. Izložbom se pokušalo upozoriti na bogatstvo izvora za proučavanje industrijske baštine u Rijeci s posebnim naglaskom na tehničko područje i područje torpedistike koje posjeduje Sveučilišna knjižnica Rijeka. (Torpedo oblika i ustroja kakvog danas poznajemo izumio je časnik Austrougarske ratne mornarice, Hrvat Ivan Blaž Lupis Vukić godine 1860. nazvavši ga Spasilac obale, u suradnji s engleskim industrijalcem Robertom Whiteheadom, koji 1856. u Rijeci započinje proizvodnju parnih kotlova i strojeva, koji su u to vrijeme bili najsuvremeniji proizvod tehnike. Whitehead-Luppisov model torpeda predstavljen je 21. prosinca 1866.)

Digitalni katalog izložbe može se pogledati na poveznici: <https://www.svkri.uniri.hr/digitalno/exhibits/show/torpedo>

Izložba 390. godišnjica osnivanja knjižnice isusovačkog kolegija

Izložba je priređena 23. studenoga 2017. godine prigodom obilježavanja 390. obljetnice od otvorenja isusovačke knjižnice (23. studenoga 1627), a taj je datum značajan jer njime započinje i službena povijest Sveučilišne knjižnice.

Sustavna i cjelovita bibliografska obrada isusovačkog fonda u Sveučilišnoj knjižnici započela je 2016. godine. Hrvatske isusovačke knjižnice uglavnom nisu bibliografski obrađene i uključene u internetske baze podataka, pa informacija o njihovoj sadržaju nije dostupna ni općoj javnosti ni istraživačima, a posljedica je toga nedovoljno poznavanje bogatstva hrvatske baštine i hrvatske povijesti kod njezinih vlastitih građana, ali i na međunarodnom planu.

Sveučilišna knjižnica tom je izložbom građanima željela prenijeti informaciju o iznimnom bogatstvu kulturne baštine grada, koja se čuva u okrilju Sveučilišta u Rijeci. Usto, sadržaj riječke isusovačke knjižnice opisan je tako da se istraživačima mogu pružiti novi podatci za njihova istraživanja i nove znanstvene spoznaje, a željelo se potaknuti i suradnju s drugim kulturnim i obrazovnim ustanovama koje raspolažu određenim brojem primjeraka nekadašnje isusovačke knjižnice, odnosno arhivskom građom (Teologija u Rijeci, Sušačka gimnazija, Državni arhiv u Rijeci), kako bi se u idućim godinama svi informacijski izvori o riječkoj isusovačkoj knjižnici mogli objediniti na jednom virtualnom mjestu.

Digitalni katalog isusovačke knjižnice može se pogledati na poveznici: <https://www.svkri.uniri.hr/digitalno/collecti- ons/show/10>

Sigurno je da *Zbirka stare i rijetke građe* Sveučilišne knjižnice u Rijeci krije još mnoge zanimljive tajne, koje tek treba istražiti i iznijeti iz tame riznice knjižničnih spremišta kao potvrdu i podsjetnik na prebogatu povijest i kulturu ovoga grada, kojoj je potrebno dati novi sjaj. ■